

Tel : ۰۳۴۱-۲۱۱۳۲۸۴
Telfax : ۰۳۴۱-۲۱۱۳۰۰۵
E-mail :
pak@kmu.ac.ir
Website:
http://medc.kmu.ac.ir

شماره ۱۲ بهمن ماه ۱۳۸۶

چگونه دانشجویان را سنجش کنیم؟

است (برای دانشجو) که حریف بازی (معلم)، داور هم هست. او قوانین بازی را کاملاً می‌داند و می‌تواند با استعانت از همین دانش وسیعش، مقررات را در هر گیم بازی تغییر دهد. اما واقعیت چیست؟
- آیا می‌توانیم مناسب‌ترین آزمونها را برای سنجش اهداف خود تعیین کنیم؟
- آیا می‌توانیم کیفیت آزمون را ارزیابی و براساس آن، قضاوت کنیم؟
- آیا می‌توانیم نتایج آزمون را تفسیر کنیم؟

برای انبام فرایند ارزیابی باید به پنج سؤال زیر پاسخ گفت:

- ۱) چه چیزی باید ارزیابی شود؟
- ۲) چگونه ارزیابی انجام شود؟
- ۳) چرا ارزیابی انجام می‌شود؟
- ۴) چه وقت باید انجام شود؟
- ۵) چه کسی ارزیابی را انجام می‌دهد؟

چه چیزی باید ارزیابی شود؟

این، اولین و مهمترین سؤالی است که باید پرسیده شود. بیشتر معلمان مدعی‌اند که درباره آن فکر کرده‌اند اما تجربه نشان داده است که بیشتر مشکلاتی که در ارزیابی با آن مواجه می‌شویم، ناشی از عدم توجه کافی نسبت به این موضوع است. برای پاسخگویی به این سؤال، توجه به اهداف کلی و اهداف ویژه، می‌تواند راهگشا باشد.
هاردن، ۱۹۷۹ معتقد است که بسیاری از مدرسان به اندازه کافی در مورد این سؤال تفکر نمی‌کنند. او ایده اهداف آموزشی را در این مرحله مطرح کرد. از آنجا که اهداف، مقصد نهایی ما را از تدریس بیان می‌کنند بنابراین هر چه دقیق‌تر و جزئی‌تر مشخص شده باشند، می‌توان از آن برای نشان دادن رفتارهای قابل‌سنجش موردانتظار از دانشجویان استفاده نمود. تمام اهداف باید از نظر دو ویژگی مناسب باشد: ۱- ارزش سنجیدن را داشته باشند. ۲- قابل اندازه‌گیری باشند.

طبقه‌بندی اهداف

در یک طبقه‌بندی کاربردی، اهداف آموزشی در سه حیطه دانش، نگرش و مهارت، قرار می‌گیرند. اینکه دانش ما به چه میزان است؟ چه اساسی داریم و چه انبام می‌دهیم؟

گروهی از استادان دانشگاه به رهبری بنجامین بلوم با هدف بهبودی امتحانات چندگزینه‌ای سه حیطه اصلی آموزش را به شکل زیر طبقه‌بندی کرده‌اند.

- شناختی

- عاطفی

- روانی حرکتی

بلوم، طبقه بندی خود را یک نوع رده‌بندی نامید. یعنی یک نوع طبقه‌بندی ترتیبی و منظم که در آن هر مرحله به دنبال مرحله قبل گنجانده می‌شود. برای طراحی یک امتحان، استفاده از این طبقه‌بندی، منطقی و آسان است. در حیطه دانش که در حوزه شناختی قرار می‌گیرد، فرایندهایی مانند یادآوردن حقایق از طریق درک برای توانمندی حل مسئله؛ در حوزه عاطفی یا نگرش، ویژگی‌های دانشجویان و باور و نگرش آنها نسبت به پزشکی، بیماران و همکلاسی‌هایشان و در حوزه مهارت یا روانی- حرکتی، مهارتهایی که برای یک پزشک کارآمد، ضروری است، می‌تواند مورد سنجش واقع شود اما در عمل، این‌گونه نیست. تجزیه و تحلیل مستمر امتحانات پزشکی نشان داده است که اکثریت سوالات، تحت‌الشعاع حوزه دانش بوده و در حوزه دانش نیز، بیشتر این سوالات، به یادآوردی حقایق محدود می‌شود. (روند حیطه شناختی، از آسان به پیچیده ادامه می‌یابد و شامل کلیه مراحل است که در جدول شماره یک، آمده است).

علاوه بر این، در ارزیابی دانشجو، تلاش چندانی نیز برای ارزیابی نگرش‌ها صورت نمی‌پذیرد. در این مورد، آنچه که بیشتر گزارش شده، ارزیابی نگرش‌هایی مانند پذیرش مسئولیت برای رفاه بیمار، علاقه و توجه به بیمار و خانواده اوست.

اغلب اوقات، تصمیمات مهم آموزشی، بر پایه نمره‌ای که یک دانشجو در امتحانات خود کسب می‌کند، اتخاذ می‌شوند. می‌توان تصمیمات مهم را بر اساس مشاوره دانشجویی و یا پیشرفت دوره تحصیلی بر مبنای ارزیابی‌های دانشجویان اتخاذ نمود که اغلب این کار انجام نمی‌شود. همه معلمان، بطور مستقیم و غیرمستقیم، توانایی‌های دانشجویان خود را ارزیابی می‌کنند، بنابراین لازم است با جریانات فکری حاکم بر ارزیابی آشنا باشند و پنج سؤال (و جواب) را بی‌رسند:

- ۱) چه چیزی باید ارزیابی شود؟
- ۲) چگونه ارزیابی انجام شود؟
- ۳) چرا ارزیابی انجام می‌شود؟
- ۴) چه وقت باید انجام شود؟
- ۵) چه کسی ارزیابی را انجام می‌دهد؟

دورنمای مشکل

نامه زیر توسط یک دانشجوی پزشکی به پدر و مادرش نوشته شده است:

پدر و مادر عزیزم؛
برای تأخیر در نامه، از شما پوزش می‌فروهم. من آنچه را که تاکنون برایم اتفاق افتاده، برای شما می‌نویسم ولی قبل از خواندن نامه فواهم می‌کنم اول بنشینید و کمی آرام باشید.
در حال حاضر، فوهم و به زندگی ادامه می‌دهم اما به دلیل شکستگی پیمپه و بی‌هووشی ناشی از پرتاب شدن از پنجره آپارتمانم (که به دلیل آتش‌سوزی، رخ داده بود)، من، دو هفته، در بیمارستان بستری بودم.

البته آتش‌سوزی به‌فوبی مهار شد.
من اکنون تقریباً حالت طبیعی دارم. فوشبفانه آتش‌سوزی و پرتاب شدن مرا، یک مأمور بایگای بنزین، شاهد بود. او در بیمارستان به درینم آمد و پون مایی برای برای زندگی نداشتیم. بعد از مرفص شدن از بیمارستان، مرا به آپارتمان خود دعوت کرد تا با او زندگی کنم. مثل زندگی ما تنها یک اتاق در یک زیرزمین است اما زیبایی خاص خود را دارد. او پسر فوهمی است و ما عمیقاً به هم علاقه‌مندیم و قصد داریم تا با یکدیگر ازدواج کنیم اما هنوز تاریخ دقیقی را برای آن، تعیین نکرده‌ایم. با وجودی که مذهب و نژاد او با ما تفاوت دارد اما می‌دانم که صبر و طاقت شما باعث فواهم شد که از این واقعیت، رنج نبریم.

«اکنون که آخرین اطلاعات وضعیت زندگی خودم را به شما دارم، می‌فواهم بگویم که هیچ آتش‌سوزی‌ای در آپارتمان من رخ ندره است. اصلاً بی‌هووش نشده‌ام، در بیمارستان نبوده‌ام و ازدواج هم نکرده‌ام اما در امتحان آناتومی رد شده‌ام و می‌فواهم که شما این فبر را از منظر مناسبی ببینید».

سوالات اساسی یک ارزیابی چیست؟

برخی از دانشجویان و کارکنان، فرایندهای ارزیابی‌ای را که به‌وسیله دانشگاه اجرا می‌شوند، مورد انتقاد قرار می‌دهند. برخی از این انتقادات، بجا و درست است. معلمان با توجه به جریان‌های فکری حاکم بر ارزیابی، وقت کافی را برای توجه به روش‌های ارزیابی اختصاص نمی‌دهند.
امتحانات مانند یک بازی تنیس چشم بسته

ارزیابی مهارت‌های بالینی نیز در بسیاری از مواقع مورد غفلت واقع می‌شود. به مثال زیر توجه کنید.

این مسئله، یک رویداد مهم در یکی از دانشگاه‌های آمریکای شمالی بود که اخیراً مطرح شد. این دادگاه در مورد یکی از دانشمویان دفتر این دانشگاه - با سابقه درفشان دانشگاهی - بود که با وجود این که در شرف فارغ‌التمصیل شدن بود، از دانشکده پزشکی افرای گردید زیرا معلوم شد که ژولیده و کثیف بوده و همچنین با اطرافیان خود سازگاری نداشته است. دادگاه رأی داد که با وضعیت موجود، او یک پزشک فوب نخواهد شد بنابراین پنجاههفته قبل از قبل از اتمام دوره پزشکی وی، به او اعلاخ شد که

دانشگاه را ترک کند.
آنها استدلال کردند که علیرغم این که نمرات او در بین دانشمویان ازهمه بالاتر است، وی فاقد سازگاری با بیماران است و به بهداشت و نظافت شخصی خود، توجه کافی ندارد.

حیطه شناختی در تاکسونومی بلوم (جدول ۱)

تاکسونومی	معنا	توصیف‌گرهای پیامد
دانش Knowledge	بازشناسی و یادآوری مطالبی که از قبل، آموخته است (حافظه دور)	به خاطر سپردن، یادآوری و بازشناسی
درک understanding	درک مطالب و پیامها، درک ارتباط کلامی، کتبی و گرافیک‌ها	تفسیر، خلاصه‌سازی، مقایسه، شرح
به‌کارگیری Apply	انجام‌دادن و یا به‌کارگیری روش‌ها برای حل مسئله در موقعیت‌ها	اجراکردن، انجام دادن
خلیل Analysis	توانایی تشخیص اجزاء، عناصر و روابط تشکیل‌دهنده یک موقعیت	افتراق، سازماندهی، تشخیص
ارزشیابی Evaluate	قضاوت و داوری بر اساس معیارها و استانداردها	نظارت، رسیدگی، نقد
خلق آفرینندگی create	کنارهم گذاشتن عناصر برای ایجاد طرح جدید	تولید، طرح، نقشه

یک آزمون مربوط به درس مهارت‌های ارتباطی (جدول ۲)

جدول روبه‌رو نمونه‌ای از شیوه طراحی یک آزمون (در درس مهارت‌های ارتباطی) بر اساس حیطه شناختی است. این امتحان، محتوایی را که باید مورد ارزیابی واقع شود، مشخص کرده و تعداد سؤالاتی را که باید هر کدام از مراحل شناختی بلوم را بسنجد نشان می‌دهد. این مثال می‌تواند برای یک سنجش و ارزیابی درست سایر دروس نیز مورد استفاده قرار گیرد.

محتوی	دانش	درک	کاربرد	تحلیل و قضاوت	جمع
مهارت‌های ارتباطی پایه	۶	۴	۲	۱	۱۳ (٪۲۶)
مصاحبه با بیمار	۴	۳	۲	۱	۱۰ (٪۲۰)
موانع روانشناختی برقراری ارتباط	۳	۲	۲	۱	۸ (٪۱۶)
استخراج مشکلات بیمار	۳	۲	۲	۱	۸ (٪۱۶)
ابلاغ خبر	۲	۲	۱	۱	۶ (٪۱۲)
روش تدریس مهارت‌های ارتباطی	۲	۲	۱	-	۵ (٪۱۰)

پک: نشریه علمی، فرهنگی و اجتماعی

صاحب امتیاز: معاونت آموزشی دانشگاه علوم پزشکی کرمان
مدیر مسئول: دکتر علی‌اکبر حق‌دوست
سردبیر: پروین رضایی
نویسنده این شماره: دکتر زهرا جلیلی

ادامه دارد...